

ANNA SULIMOWICZ-KERUTH

Uniwersytet Warszawski

Wydział Orientalistyczny

Zakład Turkologii i Ludów Azji Środkowej

e-mail: anna.sulimowicz@uw.edu.pl

ORCID: 0000-0003-4560-8936

DOI: 10.34813/ptr3.2022.11

Imiennictwo Karaimów w Łucku w latach 1869–1950

Anthroponymy of Karaites of Lutsk in the years 1869–1950

Abstract. The article is dedicated to onimic practices of Lutsk Karaites, with particular regard to the relation between official (secular) and religious given names, based on onimic material excerpted from a copy of registrar records found in the archive of the Karaite community in Lutsk, covering the years 1871–1950, and a birth registrar of 1869 kept in the Vrublevskis Library of the Lithuanian Academy of Sciences in Vilnius. Hebrew names of biblical origin or, more rarely, non-biblical origin constitute the basic resource of the Lutsk Karaite anthroponymy, appearing in their original form or in Polish or Russian varieties, or as non-Hebrew fixed equivalents matched on the basis of phonetical resemblance. The article also includes a glossary of names and statistical tables of births in the Karaite community of Lutsk during the period in question.

Keywords: confessional minorities in Poland, Karaism, Polish-Lithuanian Karaites, Karaite community in Lutsk, demography of Polish-Lithuanian Karaites, Karaite anthroponymy.

Uwagi ogólne

Dla Karaimów polsko-litewskich¹ imię stanowiło nie tylko element identyfikujący jednostkę, lecz także, jeśli nie przede wszystkim, wyraz pamięci – jednostko-

¹ Artykuł dotyczy Karaimów polsko-litewskich stanowiących zarówno społeczność wyznaniową, jak i etniczną, stąd pisownia dużą literą.

wej lub rodzinnej, jak też zbiorowej pamięci społeczności. Zgodnie z tradycją nie wybierano go przypadkowo, kierując się brzmieniem, znaczeniem, wywoływany-
mi asocjacjami czy panującą w danym momencie modą. Imię nowo narodzonego miało bowiem upamiętniać kogoś, kto odszedł – najczęściej zmarłego krewnego z grona wstępnych lub rodzeństwa rodziców, czasem także postać ważną dla danej społeczności i cieszącą się za życia znaczną estymą (Sulimowicz, 2004, s. 143–151)².

Imiona nadawane podczas obrządku religijnego³ miały etymologię hebrajską i najczęściej były pochodzenia biblijnego, choć nie zawsze (Yariv, 2015, s. 161, 168). W takiej postaci występowały w sporządzanych pismem hebrajskim (przede wszystkim w języku hebrajskim, ale także karaïmskim) dokumentach wewnętrznych gmin – protokołach zjazdów, umowach, spisach podatkowych, korespondencji urzędowej i prywatnej itp. – i w widniejących pod nimi podpisach. W dokumentach zewnętrznych, sporządzanych w językach urzędowych, polskim czy rosyjskim, w ramach i na potrzeby kontaktów z władzami czy niekaraïmskim otoczeniem, hebrajskie antroponimy występowały w formie właściwej dla danego języka. Stosowano też swojego rodzaju zamienniki zaczerpnięte z chrześcijańskiego systemu imiennictwa (w języku polskim, rosyjskim czy ukraińskim). Z tym zjawiskiem mamy do czynienia także w antroponimii żydowskiej, gdzie obok imion religijnych, „świętych” (*szem hakodesz*) występują odpowiadające im imiona świeckie, „codzienne” (*szem chol* albo *kinnui*) (Kaganoff, 1977, s. 126; Kober, 1943, s. 178). System takich odpowiedników miał w znacznym stopniu charakter stały, tzn. konkretnym imionom pochodzenia hebrajskiego były przypisane konkretne odpowiedniki niehebrajskie, zdarzało się jednak, że niektóre imiona miały ich więcej niż jeden albo jeden *kinnui* odpowiadał kilku różnym imionom. W dodatku podczas swego życia dana osoba mogła używać kilku różnych zamienników. Wydaje się, że o ile żydowskie „imiona codzienne” bywały dobierane także na podstawie semantycznej, czy to jako tłumaczenia, czy poprzez asocjacje (Zunz, 1837, s. 49–50), o tyle dla karaïmskich podstawę stanowiło głównie podobieństwo fonetyczne⁴.

Warto też przy okazji wspomnieć, że praktyka „dziedziczenia” imion po zmarłych krewnych prowadziła do znaczącego ograniczenia liczby imion pozostających w użyciu, a przy równie ograniczonej liczbie nazwisk i niewielkiej liczebności gmin dochodziło do wypadków, gdy kilka osób nazywało się tak samo. Z tego względu istotną rolę dystynktywną odgrywały obok antroponimów nieoficjalnych (przezwoisk i przydomków) także zdrobnienia tworzone zarówno od imion religijnych, jak i ich świeckich odpowiedników.

² Praktyka taka występowała także u żydów rabinicznych (Allerhand, 1899, s. 50–52), z tą różnicą, że u Karaïmów w razie śmierci dziecka imię mogło być nadane następnemu potomkowi.

³ W wypadku chłopca podczas porannego nabożeństwa w dniu jego obrzezania czytano modlitwę, w której wymieniano imię nowonarodzonego, utrzymywane przedtem przez rodziców w tajemnicy. Imię dziewczynki wypowiadano podczas modłów w kienesie w pierwszą sobotę po narodzinach. Zob. Firkovičutė, 2016, s. 39.

⁴ Rzadkim przykładem semantycznego doboru imienia świeckiego może być występujące u halickich Karaïmów imię Lina, używane jako odpowiednik biblijnego Riwka (Rebeka), którego etymologia wywodzona jest z rdzenia רבך (rbq), oznaczającego 'związać, uwiązać, spętać'. Jacobs (1906) podaje znaczenie *sheep-rope* 'sznur do wiązania owiec'. Lina, będąca żeńskim odpowiednikiem łacińskiego imienia Linus, została więc dobrana poprzez skojarzenie z pol. apelatywem *lina*.

Zapisy metrykalne

W archiwum gminy karańskiej w Łucku, które po tzw. repatriacji w 1945 r. znacznej części członków społeczności trafiło do Opolu, a następnie do Warszawy, zachowały się kopie rejestrów metrykalnych. Dokument w formie skoroszytu noszący nazwę *Kopiâ knigi dla zapiski rodivšihâ Karaimov Luckoj Karaismkoj Sinagogi. Na 1871 god* (Kopia księgi dla zapisywania urodzonych Karaimów łuckiej karańskiej synagogi. Na 1871 rok) zawiera wpisy z lat 1871–1884 (AGKŁ.VIII.17). Z wyjątkiem części dotyczącej roku podanego w tytule dokument ma charakter miejscami dość niestarannego brudnopisu. Wpisy od roku 1879 zostały przepisane na czysto do oprawionej w tekturową okładkę księgi urodzin i prowadzone były aż do roku 1950 (zarejestrowano wtedy narodziny dziecka już w nowym miejscu osiedlenia, w Opolu), z przerwą na okres od lipca 1914 do grudnia 1922 włącznie, gdy wskutek działań wojennych i przymusowej ewakuacji (bieżeństwa) gmina i jej administracja nie funkcjonowały.

Zasady prowadzenia karańskiej dokumentacji metrykalnej w imperium rosyjskim regulowała ustawa z 3 marca 1837 r., na mocy której urzędujący przy domu modlitwy (kienesie) starszy hazzan miał obowiązek prowadzić w specjalnych zeszytach rejestrację urodzin, małżeństw i zgonów. Zeszyty te na koniec roku przesyłane były do Taurydzkiego Karańskiego Zarządu Duchownego w Eupatorii na Krymie i na ich podstawie sporządzano zestawienie roczne przekazywane do departamentu do spraw religijnych oraz do urzędu gubernatora taurydzkiego. Od roku 1850 ta procedura obejmowała także Karaimów z zachodnich guberni, a od 1869 r. dotyczącą ich dokumentację przesyłano do powołanego 8 kwietnia 1863 r. Trockiego Karańskiego Zarządu Duchownego z siedzibą w Trokach (Abkowicz, 2008, s. 172). W archiwach tej instytucji, stanowiących dziś część karańskiej kolekcji Biblioteki im. Wróblewskich Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie, przechowywany jest wykaz urodzeń w łuckiej gminie za rok 1869 (BWLAN F301-290)⁵. Rejestry z gminy w Łucku z okresu sprzed 1869 r. najprawdopodobniej się nie zachowały, choć bez wątplenia były prowadzone, o czym świadczy znajdujący się w archiwum gminnym brudnopis wykazu osób zmarłych w roku 1853, sporządzony w języku hebrajskim (AGKŁ VII.22.14).

W okresie międzywojennym zadania duchownych karańskich jako urzędników stanu cywilnego określały przepisy przejściowe przyjęte w 1924 r., a od 1936 r. Ustawa o stosunku Państwa do Karańskiego Związku Religijnego (Abkowicz, 2008, s. 173). Z tego okresu pochodzą oryginały księgi urodzin, małżeństw i zgonów gminy w Łucku za lata 1929–1937, przechowywane w zbiorach Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie (Lietuvos valstybės istorijos archyvas) (LPAH 1818-1-2; Gąsiorowski 2021). Co ciekawe, wpisy w nim nie są identyczne jak te w kopii przechowywanej w gminie, choć różnice nie dotyczą akurat samych imion⁶.

⁵ Serdecznie dziękuję Marioli Abkowicz za udostępnienie odpisów i danych z rejestrów metrykalnych Karańskiego Zarządu Duchownego w Trokach.

⁶ Na przykład we wpisie z 1929 r. dotyczącym narodzin 19 stycznia tegoż roku syna Szymona vel Sergiusza Rudkowskiego i jego żony, Tamary, podano, że obrządku 26 stycznia dokonał Jakub Eszwowicz, a narodziny zgłosił hazzan-proboszcz kienesy łuckiej Rafał Abkowicz. Tymczasem wpis w kopii przechowywanej w Łucku brzmi:

Wymienione dokumenty dostarczają informacji o imionach nadawanych w łuckiej gminie nowonarodzonym dzieciom na przestrzeni 80 lat. Łącznie dokonano w tym okresie 171 wpisów, w tym 6 dotyczących narodzin bliźniąt. Ogółem zarejestrowano 164 żywe urodzenia (74 dziewczynki i 90 chłopców)⁷. W rejestrze odnotowywano również dzieci martwo urodzone, którym nie nadawano imion (7 takich wypadków, w tym jeden dotyczy trojaczków płci żeńskiej)⁸.

W dwóch wypadkach mamy do czynienia z potomstwem niezamężnych Karaimów – jest to zbyt mało, by na tej podstawie można było stwierdzić, czy istniały jakieś określone imiona nadawane nieślubnym dzieciom⁹.

Imiennik łuckich Karaimów

W księdze urodzeń gminy karaimskiej w Łucku zanotowano łącznie w różnych wariantach 68 imion, w tym 41 męskich i 27 żeńskich. Warto w tym miejscu przypomnieć, że dysproporcja liczbowa między pozostającymi w użyciu imionami męskimi a żeńskimi występowała także w Haliczu (Sulimowicz, 2004, s. 148). Podobne zjawisko występuje też w antroponimii żydowskiej (Morgenstern-Leissner, 2018, s. 3–4).

Imiona, nadawane nowonarodzonym dzieciom przez łuckich Karaimów, można podzielić pod względem:

- pochodzenia – hebrajskie (w tym imiona biblijne oraz niebiblijne) i niehebrajskie;
- formy – podstawowa lub zdrobniała.

Zapisy w księdze metrykalnej łuckiej gminy były prowadzone do roku 1914 w języku rosyjskim, a od 1923 – polskim. Stąd też antroponimy, zarówno te o etymologii hebrajskiej, jak i niehebrajskiego pochodzenia, zapisywane były w postaci funkcjonującej w tych językach. W pięciu wypadkach w rosyjskojęzycznych wpisach występują imiona hebrajskie w wariantach odzwierciedlających brzmienie polskie: Aleksander, Estera, Jakub/Jakob, Lea.

W analizowanym materiale przeważają formy podstawowe. Z derywatami hipokorystycznymi mamy do czynienia jedynie w czterech pojedynczych wypadkach: Malczja, Malija, Sasza, Sonija, przy czym w okresie między- i powojennym zdrobnienia i spieszczenia nie występują wcale.

„Dnia 19 stycznia 1929 roku [tu data słownie] w m. Łucku u rodziców Sergiusza i Tamary małżonków Rudkowskich urodziło się dziecko płci męskiej, któremu nadano imię „Nazim”. Przy obrzędzie nadania imienia obecni byli i datę urodzenia dziecka stwierdzamy: Zacharjasz Szpakowski, Sabina Bezikowicz [oryginalne podpisy]. Akt urodzenia zapisał: Prezes Zarządu Gminy Karaimskiej w Łucku [podpis] Al[eksander] Mardkowicz”. Serdecznie dziękuję prof. Stefanowi Gąsiorowskiemu za dostęp do zdjęć materiału archiwalnego.

⁷ Statystyka urodzeń w gminie karaimskiej w Łucku za lata 1869–1950 znajduje się w Aneksie nr 2 na końcu niniejszego artykułu.

⁸ W jednym wypadku żywych narodzin hazzan Rafał Abkowicz poczynił notatkę, iż imienia nie nadano „z powodu złego stanu zdrowia i niemożności odprawienia obrządku religijnego” (AGKL VII.17 k. 16v). Dziecko zmarło dzień po narodzinach.

⁹ Aleksander Dubiński w latach 80. wspominał w rozmowie o praktyce nadawania dzieciom zrodzonym z pozamałżeńskiego związku Karaimów i Karaimki określonych imion (rozmowa dotyczyła imienia Keczja). W księgach metrykalnych gminy w Trokach (BWLAN F301-288) odnotowano narodziny siedmiorga nieślubnych dzieci, w tym sześciu chłopców, spośród których trzem, urodzonym w latach 1875, 1880 i 1881, nadano imię Sitra (Sidra?). Kwestia ta wykracza jednak poza zakres tego artykułu.

Imiona zapisane w księdze urodzeń należy traktować jako świeckie (*kinnui*). Pod względem stosunku do religijnych można wydzielić następujące grupy:

- tożsame z hebrajskimi imionami religijnym (Awraam, Chananja, David, Jeszua, Josef, Lewi, Mosze, Nisan, Simha, Szalom, Zarach, Amalia, Bat-Szewa, Devora, Ester, Lea, Malka, Rachel, Riwka, Sara, Szelomit). Do tej grupy można zaliczyć także zapisane w wymowie karaimskiej: Ezua (Jehoszua) i Murdechaj (Mordechaj) oraz utworzony od Malka hipokorystyk Malczija;

- rosyjskie i polskie odpowiedniki hebrajskich imion religijnych (Abraham, Ananij, Beniamin, Daniil, Elias, Gabriel/Gavriil, Ilja, Immanuil, Isaak, Izmael, Jakov, Josif/Józef, Michail, Rafail, Samuil, Siemion, Simeon, Wieniamin, Zacharij, Anna, Esfir, Rachil, Revekka, Wirsawija);

- imiona niehebrajskie stanowiące umowne odpowiedniki hebrajskich imion religijnych: Adolf, Aleksandr/Aleksander, Atanazy, Bogusław, Eugeniusz, Ignatij, Leon, Mariusz, Romuald, Siergiej, Alina, Amalia, Elisaweta, Halina, Imilija, Julija, Marija, Raisa/Raisija, Rozalia, Stefanina, Stella, Tamara, Tamira, Waleria, Zofia oraz hipokorystyki: Sasza (od Aleksandr), Sonija (od Sofia). Do tej grupy zaliczyć należy także takie imiona jak Adam oraz Amalia i utworzony od tego ostatniego deminutyw Malija, które, co prawda, są pochodzenia hebrajskiego i – w wypadku Adama – biblijnego, ale nie występują wśród „imion świętych” Karaimów polsko-litewskich (religijnym odpowiednikiem Amalii/Malii jest w świetle łuckich ksiąg metrykalnych Malka, Adama – Abraham, zob. dalej);

- imiona pochodzenia tureckiego o nieustalonym odpowiedniku religijnym (Nazim, Selim).

W omawianym materiale z księgi urodzin z reguły zapisywano pojedyncze imiona, można jednak napotkać także kilka przykładów wieloimienności¹⁰: Awraam Mojsej, Ananij Rafail, Isaak Mojsej, Jakov Samuil, Jeszua Josif, Mariusz Adam, Menachem Gabriel, Nowach Jakow¹¹, Romuald Abraham¹², Semen Isaak (dwukrotnie). W wypadku imion żeńskich poza występującym dwukrotnie Ester Malka (odnoszącym się do biblijnej postaci królowej Estery), jedyny inny wypadek nadania podwójnego imienia dziewczynce – Anna Halina – pochodzi z okresu międzywojennego¹³.

Innym charakterystycznym zjawiskiem, całkowicie różnym, co warto podkreślić, od wieloimienności, jest równoległy zapis (w różnej kolejności) obu wersji imienia, świeckiej i religijnej: Leon/Lewi, Murdechaj/Mark, Simon/Simcha, Simcha/Simeon, Sonija/Szelomit, Stefanina/Ester. Specyficzną postać ma Siergiej-Siemion, gdzie imię religijne występuje w postaci odpowiednika w języku rosyjskim. Ekwiwalentność

¹⁰ Występowanie tego zjawiska w odniesieniu do imion religijnych potwierdzają dokumenty hebrajskie z archiwum gminy. Na przykład na liście zawierającej informacje o statusie majątkowym i zawodach członków gminy podwójne imiona nosi dziewięć z 54 wymienionych tam osób, a ponadto ojcowie dwóch innych, zob. Sulimowicz, 2014, s. 193–196.

¹¹ W pierwotnej wersji kopii księgi urodzin we wpisie z 1881 r. odnotowano tylko drugie imię Jakow, zaś w wersji przepisanej na czysto już oba imiona (AGKŁ VII.17a k. 6v, AGKŁ VII.17b k. 3r).

¹² We wpisie z roku 1934, dotyczącym narodzin Romualda-Abrahama, w przesłanym do Zarządu Duchownego oryginale księgi urodzin początkowo podano oba imiona, figurujące też w przechowywanej w archiwum gminnym kopii ksiąg metrykalnych (AGKŁ VII.17b k. 16r). Potem jednak dokonano korekty, wykreślając imię Abraham i dodając uwagę: „Zakreślono Abraham, nie czytać [tnz. nie wymieniać tego imienia podczas dokonywania obrządku – przyp. aut.]” (LPAH 1818-1-2, s. 21).

¹³ Nie oznacza to, że wcześniej wieloimiennosc nie dotyczyła kobiet – wśród matek zarejestrowanych w księdze urodzin dzieci figuruje Bat-Szewa Nechama (AGKŁ VII.17b k. 6v).

imion oznaczano stosując formułę „on że”, umieszczając imię religijne w nawiasie po świeckim bądź zapisując je drobniejszym pismem. W trzech wpisach dokonanych w latach 1934, 1936 i 1937 przez ówczesnego hazzana łuckiego, Rafała Abkowicza (1896–1992), podano imiona religijne dodane pismem hebrajskim w nawiasie po imieniu świeckim.

W wypadku karaimejskiej antroponimii trudno mówić o popularności konkretnych imion, zważywszy, że ich wybór nie był kwestią upodobań rodziców czy mody. Praktyka nadawania imion po zmarłych krewnych znajduje potwierdzenie w zapisach w księdze urodzeń – w wielu wypadkach imię dziecka zgadza się z patronimem ojca lub matki. Na przykład w roku 1887 Szałom Nowachowicz Bezikowicz i jego żona, Sarra Samuilowna nazwali swego potomka Noj (rosyjski odpowiednik imienia Noach/Nowach) Samuil po obu dziadkach. Rok później Nisan Szalomowicz Firkowicz nadał synowi imię Szalom. Pierworodny syn osiadłego w Łucku Haliżanina, Mojżesza Mordkowicza, otrzymał imiona po swoim stryjecznym dziadku, halickim hazzanie, Jeszui Josefie Mordkowiczu, znanym kopiście i tłumaczu Biblii, który odszedł dwa lata wcześniej. Zaś syn-pogrobowiec zmarłego w 1900 r. Josifa Sułtańskiego, urodzony cztery miesiące po jego śmierci, odziedziczył, jak należało się spodziewać, imię po ojcu.

Praktyka ta powodowała powstawanie, jak już wspomniano, puli powtarzających się imion. Trzeba jednak przy tym pamiętać, że poprzez małżeństwa społeczności były zasilane przez osoby z innych skupisk, co przy narodzinach dzieci wzbogacało lokalny zasób antroponimów o nowe imiona charakterystyczne dla tradycji miejsc pochodzenia przybyszów. Z takim zjawiskiem mamy do czynienia także w Łucku, gdzie w początkach XIX w. osiedli Karaimi przybyli z Litwy (noszący nazwiska: Pilecki, Nowicki, Szpakowski), a w drugiej połowie tego stulecia także z Halicza (Mordkowicz, Abrahamowicz). W ten sposób łucki imiennik został wzbogacony o takie imiona jak Jeszua, występujące w rodzinie Mordkowiczów, Pinachas spotykany u Pileckich czy Eliazar u Nowickich. Małżeństwa „mieszane”, w których jedno z małżonków pochodziło z innej gminy, wobec znacznego spadku liczebności populacji¹⁴ stały się w XX w. powszechne – wszystkie dzieci urodzone w Łucku w okresie międzywojennym pochodzą z takich związków. Ponadto w dwóch wypadkach mamy do czynienia z urodzinami dzieci w rodzinach czasowo przebywających w Łucku – chodzi o syna Rafała Abkowicza, hazzana w latach 1929–1938 oraz urodzonego w 1939 r. wnuka jego następcy, Józefa Łobanosa, noszących niespotykane w łuckich rodzinach imiona Menachem (jako drugie) i Bogusław. Z tego względu nie można mówić o zamkniętym zbiorze antroponimów właściwym dla danego skupiska, choć niewątpliwie pewne imiona występowały w danym skupisku częściej niż w pozostałych, a inne z kolei nie występowały tam wcale.

Na podstawie wpisów w księdze urodzeń należy uznać, że podstawę oficjalnego („zewnątrznego”) imiennictwa karaimejskiego w Łucku stanowiły imiona pochodzenia

¹⁴ Spadek ten wiązał się ze znacznym odpływem młodych Karaimów, którzy w poszukiwaniu lepszych perspektyw życiowych migrowali do miast na południu Imperium Rosyjskiego, Odessy, Kijowa, Mikołajowa i in. Mardkowicz odnotowuje nawet przysłówie związane z tym zjawiskiem: „Odessa młodą zielen zabiera, słomę oddaje” (Mardkowicz, 1935, s. 7). Demograficzne skutki są widoczne w postaci wyraźnego spadku liczby urodzeń w drugiej połowie ostatniej dekady XIX w., zob. Aneks nr 2.

hebrajskiego¹⁵. W okresie do roku 1914 stanowią one 72,92% ogółu odnotowanych imion, przy czym w wypadku męskich odsetek ten wynosi 82,75%, za to w wypadku żeńskich jest wyraźnie niższy: 57,89%. W latach 1922–1950 imiona o etymologii hebrajskiej stanowiły 41,67%, w tym męskich 52,94%, a z siedmiu żeńskich tylko dwa, Anna i Amalia, taką etymologię posiadają (co stanowi 28,57%).

Najczęściej występujące imiona męskie to hebrajskie imiona biblijne:

- Mojżesz – 9;
- Jakub, Abraham, Izaak – po 8;
- Józef – 6
- Zachariasz – 4.

Z żeńskich najczęściej nadawano następujące:

- Estera – 10 (w tym dwukrotnie w parze z Malka);
- Malka – 9 (jak wyżej);
- Anna, Sara, Salomea – po 7;
- Bat-Szewa, Dewora – po 6.

W ich wypadku również mamy do czynienia z hebrajską etymologią biblijną.

Rzeczywista częstotliwość nadawania imion jest jednak trudna do ustalenia, gdyż w zapisach metrykalnych mamy do czynienia z antroponimami oficjalnymi i pod imionami niehebrajskimi również kryją się hebrajskie imiona religijne.

Na uwagę zasługuje obecność w imienniku łuckich Karaimów dwóch imion pochodzenia tureckiego, Selim i Nazim¹⁶, noszonych przez synów znanego działacza społecznego, pisarza i poety, Sergiusza Rudkowskiego. Jego małżeństwo, zawarte w roku 1923, jest jedynym zarejestrowanym w księgach związku mieszanym (Tamar Rudkowska była pochodzenia polsko-rosyjskiego i dokonała konwersji na religię karaimską, co jednak pozostawało w sprzeczności z obowiązującymi przepisami i, jak się wydaje, nie zostało zatwierdzone przez Karaimski Zarząd Duchowny). Odnotowano też narodziny ich synów, odpowiednio w 1924 i 1929 roku¹⁷. Można przypuszczać, że wybór imion mógł być podyktowany chęcią podkreślenia z jednej strony rodzinnych związków z Krymem i Turcją (matka Rudkowskiego miała wywodzić się z rodziny Sinanich, on sam posiadał turecki paszport), a z drugiej – tureckiego (turkijskiego) pochodzenia Karaimów. Podobna motywacja legła zapewne u podstaw wyboru imienia Izmael dla urodzonego w 1928 r. syna Aleksandra Firkowicza, prezesa gminy. W przeciwieństwie do wspomnianych dwóch jest to imię o etymologii hebrajskiej, biblijnej, nie jest jednak spotykane w imiennictwie Karaimów polsko-litewskich, a Izmael, pierworodny syna Abrahama zrodzony z niewolnicy Hagar, jest w Koranie przedstawiany jako pierwszy muzułmański prorok, praojciec Arabów. Pozostaje kwestią otwartą, czy religijnym odpowiednikiem Izmaela był faktycznie Iszmael (ישמעאל).

¹⁵ Szczegółowy wykaz imion występujących w księdze urodzeń gminy karaimskiej w Łucku wraz z częstotliwością występowania znajduje się w Aneksie nr 1.

¹⁶ Oba są pochodzenia arabskiego i oznaczają: Selim – 'zdrowy, bez skazy' (Luggat), Nazim (właśc. Názim) – 'tworzący, układający (poezje)' (ibidem).

¹⁷ W owym czasie w Łucku nie było hazzana, na którym spoczywał obowiązek prowadzenia ksiąg metrykalnych i nadzorowania przestrzegania prawa religijnego.

Świeckie odpowiedniki imion religijnych

W wypadku imion pochodzenia niehebrajskiego ustalenie w sposób niebudzący wątpliwości ich religijnych odpowiedników, o ile nie zostały one podane, jest trudne, a niekiedy po prostu niemożliwe¹⁸. W niektórych wypadkach informacji mogą dostarczyć księgi małżeństw i zgonów, w których ta sama osoba zapisana w księdze urodzeń pod imieniem świeckim może zostać odnotowana pod religijnym i na odwrót. Pomocne mogą być też inne źródła, takie jak spisy ludności (tzw. *rewizskije skazki*), dokumenty gminne wymienające członków społeczności lub przez nich podpisane, wspominki zmarłych *zichronot*. Wymaga to nie tylko szeroko zakrojonych poszukiwań, lecz także odtworzenia genealogii łuckich Karaimów i zasługuje na osobne, kompleksowe opracowanie, dlatego ograniczam się do imion noszonych przez osoby urodzone w latach 1871–1950. Podstawą poniższych ustaleń są przede wszystkim księgi zgonów i ślubów, w których dane osoby występują niekiedy pod innym imieniem niż to zapisane w księdze urodzeń. Wykorzystałam też rękopis *zichronot* z końca lat 30. XX w., zawierający imiona religijne ówczesnych członków gminy w Łucku i ich zmarłych krewnych (ADub.III.67). W wypadku całkowitego braku informacji pewną wskazówką mogą być imiona wstępnych danej osoby lub często występujące w danej rodzinie.

Imiona świeckie i ich odpowiedniki religijne:

– Adam	Abraham
– Adolf	Abraham
– Aleksander (Aleksandr, Sasza)	Izaak, Nisan; także Sar Szalom ¹⁹
– Alina	nieustalone (przypuszczalnie Rebeka)
– Amalia (Malczija)	Malka
– Atanazy	Pinachas
– Bogusław	nieustalone (w tradycji trockiej odpowiednik imienia Boaz)
– Elżbieta (Elisawieta)	nieustalone (przypuszczalnie Lea)
– Eugeniusz	nieustalone
– Halina	nieustalone ²⁰
– Ignacy (Ignatij)	Izaak
– Emilia (Imilja)	nieustalone (przypuszczalnie Milka lub Malka)
– Julia (Julija)	Lea
– Leon	Lewi

¹⁸ Poszukując informacji genealogicznych, nierzadko spotykałam się z sytuacją, gdy nawet żyjący krewni nie byli w stanie udzielić informacji o *szem kodesz* zmarłego, który posługiwał się wyłącznie imieniem świeckim i pod nim występował we wszystkich dokumentach

¹⁹ Zapisany jako Sasza Aleksander Firkowicz (1875–1935), w *zichronot* jest wymieniony jako Izaak, zaś Aleksander Mardkowicz (1875–1944) – jako Nisan (po dziadku po mieczu). Aleksander może być też zamiennikiem Sar Szaloma, jak w tym samym rękopisie świadczy przykład Aleksandra Grecznego (1848–1941).

²⁰ Urodzona w 1931 r. nosicielka imienia została zapisana jako Anna Halina – pierwsze imię (religijny odpowiednik imienia Chana) odziedziczyła zapewne po zmarłej w dzieciństwie siostrze matki. Można byłoby przypuszczać, że odpowiednikiem drugiego była Rebeka (Lina), tak jednak na imię miała pochodząca z Halicza żyjąca babka dziewczynki, nie mogło być więc nadane. Być może drugie imię nie miało wcale odpowiednika religijnego i zostało wybrane na podstawie osobistych preferencji rodziców (nb. nosicielka używała tylko tego drugiego imienia).

– Maria (Marija)	nieustalone (przypuszczalnie Miriam); Ester Malka
– Mariusz	nieustalone (przypuszczalnie Mojżesz)
– Mark	Mordechaj
– Raisa	nieustalone (przypuszczalnie Rachel)
– Romuald	nieustalone
– Rozalia	Rachel
– Sergiusz (Siergiej)	Simcha
– Stefanina	Ester
– Stella	nieustalone (przypuszczalnie Ester)
– Szymon (Siemion, Simeon)	Simcha (bądź Simeon)
– Waleria	nieustalone
– Zofia (Sonija)	Szelomit
– Tamara, Tamira	nieustalone (przypuszczalnie Tamar)

Podsumowanie

Imiona nadawane nowonarodzonym w latach 1869–1950 dowodzą, że system imiennictwa Karaimów w Łucku kształtował się przede wszystkim pod wpływem rodzimej, karaimskiej tradycji. Zwyczaj nadawania imion po zmarłych krewnych, jak pokazują drzewa genealogiczne poszczególnych rodzin, był powszechnie przestrzegany, powodując powstanie określonej puli imion pozostających w użyciu, która to pula mogła być poszerzana jedynie w wypadku dzieci urodzonych ze związków z przedstawicielami innych gmin. Podstawę karaimskiego imiennictwa stanowiły imiona hebrajskie, przede wszystkim biblijne, znacznie rzadziej niebiblijne, nadawane jako tzw. imiona święte tak chłopcom, jak i dziewczynkom podczas stosownej ceremonii. W dokumencie urzędowym, jakim była gminna księga urodzeń, poza pewnymi, dość nielicznymi wyjątkami nie zapisywano ich w postaci oryginalnej, lecz w postaci odpowiedników funkcjonujących w językach niekaraimskiego otoczenia, rosyjskim lub polskim, albo też w postaci imion niehebrajskiego pochodzenia stanowiących konwencjonalne odpowiedniki imion religijnych (imiona codzienne, *kinnui*). I jedno, i drugie z reguły występują w formie podstawowej – zapisy w formie deminutywnej czy hipokorystycznej zdarzają się nader rzadko.

Warto zwrócić uwagę na rozbieżności między imionami religijnymi a tymi odnotowanymi w księgach i, jak wynika nie tylko z zapisów w rejestrach stanu cywilnego, ale także z moich obserwacji własnych, używanymi przez przedstawicieli społeczności w życiu codziennym. O ile w okresie do I wojny światowej w księgach rejestrowano, z nielicznymi wyjątkami, ekwiwalenty hebrajskich imion religijnych funkcjonujące w języku rosyjskim, a ich świeckie niehebrajskie odpowiedniki pozostawały przede wszystkim w użytku nieformalnym, o tyle w okresie międzywojennym wypadki oficjalnego rejestrowania imion niehebrajskich stały się zdecydowanie częstsze.

Nie wydaje się, by zmiana ta nastąpiła pod wpływem Seraji Szapszała (1873–1961), orientalisty i orędownika teorii o turkijskim pochodzeniu Karaimów, wy-

branego w 1927 r., na stanowiska hachana, duchowego zwierzchnika społeczności. Wówczas bowiem należałoby raczej oczekiwać wprowadzenia do łuckiego zasobu antroponimicznego imion turkijskiego pochodzenia²¹, jednak zapisy w księdze urodzeń niczego takiego nie potwierdzają. W dodatku zarówno tendencja do rejestrowania nowonarodzonych pod świeckimi imionami niehebrajskimi, jak i ograniczony do jednej rodziny casus nadania imion męskich pochodzenia tureckiego, dotyczą okresu przed jego przyjazdem. Należy przy tym zaznaczyć, że odchodzenie od imion hebrajskich nie jawi się jako zjawisko narastające z upływem czasu – odsetek niehebrajskich imion odnotowanych w rejestrze nie wzrasta w sposób ciągły: w latach 1871–1880 imiona niehebrajskie nadano w sześciu wypadkach na 44 (ok. 14%), zaś między rokiem 1881 a 1890 – nie pojawiają się one w żadnym z 42 zapisów żywych urodzeń. W kolejnych dekadach odsetek ten wynosił ok. 8%: 1891–1900 – w dwóch wypadkach na 24, 1901–1910 – w jednym na 12.

Zauważalna w latach 20. XX w. zmiana w imiennictwie łuckich Karaimów ma więc charakter endogenny i poprzedzona była wcześniejszymi praktykami tego rodzaju. Jej nasilenie w okresie międzywojennym można tłumaczyć wpływem kilku czynników. Pewną rolę mogły oczywiście odegrać idee „narodowego przebudzenia” Karaimów, które miało miejsce w Rosji w latach poprzedzających wybuch I wojny światowej, a pod których wpływem znajdowali się tacy lokalni działacze jak wspomniany już Sergiusz Rudkowski czy Aleksander Mardkowicz, działacz społeczny, pisarz i wydawca, inicjator działań zmierzających do zachowania języka karaimskiego. Przede wszystkim jednak zmiana wydaje się wynikać ze specyfiki społeczno-demograficznej łuckiej gminy, złożonej w większości z pracowników umysłowych: urzędników państwowych, biuralistów, przedstawicieli wolnych zawodów, którzy funkcjonowali na co dzień w obcym środowisku i podlegali asymilacji i akulturacji. W warunkach nowo odzyskanej niepodległości Polski i wobec złożonych stosunków etniczno-wyznaniowych Wołynia odejście od tradycyjnych imion hebrajskich można postrzegać nie tylko jako przejaw asymilacji, lecz także jako swoistą deklarację lojalności wobec młodego państwa.

Literatura

Źródła

Archiwum Gminy Karaimskiej w Łucku, Warszawa.

AGKŁ.VII.17.

AGKŁ.VII.19.

AGKŁ.VII.20.

Archiwum prywatne, Warszawa.

ADub.III.67.

²¹ Nadawanie dziewczynkom imion pochodzenia turkijskiego (w tym także będących zapożyczeniami arabskimi i perskimi), było praktyką rozpowszechnioną wśród krymskich Karaimów (o imionach tego rodzaju zob. Dubiński 1979). W *zichronot* z końca lat 30. XX w. występują dwa imiona takiego pochodzenia – Nazly i Mamuk (ADub.III.67) – w rodzinach, których członkowie wyemigrowali na Krym i do Odessy.

Biblioteka Wróblewskich Litewskiej Akademii Nauk (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka), Wilno.
F301-288.
F301-290.
Państwowe Archiwum Historyczne Litwy (Lietuvos valstybės istorijos archyvas), Wilno
LPAH 1818-1-2.

Opracowania

- Abkowicz, M. (2008). Karaimska antroponimia w XIX-XX w. w świetle ksiąg metrykalnych Karaimskiego Zarządu Duchownego w Trokach. W: T. Bairašauskaitė, H. Kobeckaitė, G. Miškinienė (red.), *Orientas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos visuomenės tradicijoje: Tototriai ir Karaimai / Orient in the social tradition of the Grand Duchy of Lithuania: Tatars and Karaims / Orient w tradycji społeczeństwa Wielkiego Księstwa Litewskiego: Tatarzy i Karaimi* (169–178). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Allerhand, M. (1899). Zapiski ludoznawcze z życia Żydów. Wiara w znaczenie imion. *Lud*, 5, 1, 50–52.
- Dubiński, A. (1979). Karaimskie żeńskie imiona w Krymu i ich semantiko-etimologiczkiej analiz. *Sowietkaja tiurkologija*, 4, 29–37.
- Firkovičutė, K. (2016). *Życie w pieśni karaimskiej*. Wrocław: Bitik.
- Gąsiorowski, S. (2021). Karaite Vital Record Books from Halych, Lutsk, Panevėžys, Trakai, and Vilnius from 1912–1940. *Kwartalnik Historii Żydów*, 3 (279), 821–839.
- Jacobs, J. (1906). Names (personal). W: I. Singer (red.), *The Jewish Encyclopedia*. New York: Funk & Wagnalls. <https://www.jewishencyclopedia.com> [dostęp 04.02.2022].
- Kaganoff, B. C. (1996). *A Dictionary of Jewish Names and Their History*. New York: Jason Aronson Inc.
- Kober, A. (1943). Jewish Names in the Era of Enlightenment. *Historia Judaica*, 5, 165–182.
- Luggat. *Osmanlıca Türkçe Sözlük* [Słownik osmańsko turecki], <https://www.luggat.com> [dostęp 24.03.2022].
- Mardkowicz, A. (1935). *Karaim, jego życie i zwyczaje w przysłowiach ludowych*. Łuck.
- Morgenstern Leissner, O. (2018). A Jewish Rose by Any Other Name: Thoughts on the Regulation of Jewish Women's Personal Names. *Women in Judaism: A Multidisciplinary E-Journal*, 1. Pobrano z: <https://wjudaism.library.utoronto.ca/index.php/wjudaism/article/view/29467> [dostęp 04.02.2022].
- Sulimowicz, A. (2004). Imiona Karaimów z Halicza. W: E. Siemienieć-Gołaś (red.), *Wśród jarłyków i fermanów. Materiały z sesji naukowej poświęconej pamięci dra Zygmunta Abrahamowicza, 20 kwietnia 2004* (143–151). Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Sulimowicz, A. (2014). A Document on the Economic Status of the Lutsk Karaites in the Mid-19th Century. *Karaite Archives*, 2, 177–200.
- Zunz, L. (1837). *Namen der Juden*. Leipzig: Fort.
- Yariv, A. (2015). Name giving as a reflection of social and national tendencies in Troki Karaite community in the 19th century. *Karaite Archives*, 3, 153–173.

Aneks nr 1

Słownik imion łuckich Karaimów

Imiona męskie i żeńskie pochodzenia hebrajskiego zostały przedstawione według polskich odpowiedników z zapisem hebrajskim w nawiasie. Imiona występujące w rejestrach metrykalnych sporządzonych w języku rosyjskim podano w oryginalnym zapisie. Również w imionach z okresu między- i powojennego zachowano pisownię oryginału.

I. Imiona męskie pochodzenia hebrajskiego:

- Abraham (אַבְרָהָם) – łącznie występuje 8-krotnie: Абраамъ – 2, Авраамъ – 5 (w tym każdy z wariantów raz jako pierwsze z dwojga imion: Абраамъ / Авраамъ Мойсей); Abraham – 1 raz (jako drugie z dwojga imion: Romuald Abraham)
- Beniamin (בְּנִימִין) – Веняминъ – 1, Beniamin – 1.
- Chanania (חַנְנִיָּה) – Хананья – 1; Ананій – 2, w tym raz jako pierwsze z dwojga imion: Ананій Рафаилъ.
- Daniel (דָּנִיֵּאל) – Даниилъ – 1.
- Dawid (דָּוִד) – Давидъ – 2.
- Elijahu (אֵלִיָּהוּ) – Илья / Элья (zapisy w czystopisie i brudnopisie księgi się różnią) – 1, Eljasz – 1.
- Eliezer (אֱלִיעֶזֶר) – Елиазоръ – 1.
- Gabriel (גַּבְרִיאֵל) – Гавриилъ – 1, Gabryel – 1.
- Emanuel (עִמָּנוּאֵל) – Иммануилъ – 1.
- Izaak (יִצְחָק) – Исаакъ – 8, w tym raz jako pierwsze z dwojga imion: Исаакъ Мойсей i dwukrotnie jako drugie: Семень (Семёнъ) Исаакъ (Исакъ).
- Izmael (יִשְׁמָעֵאל) – Izmael – 1.
- Jakub (יַעֲקֹב) – Яковъ – 7, w tym raz jako pierwsze z dwojga imion: Яковъ Самуилъ i raz jako drugie: Новахъ Яковъ; Якобъ – 1; Якубъ – 1
- Jeszua (יְהוֹשֻׁעַ) – Ёшуа – 1, jako drugie z dwojga imion: Ёшуа Ёсифъ, przy czym w zapisie pierwsze zostało ujęte w ukośniki jako wyłącznie religijne; Ezua – 1.
- Josef (יוֹסֵף) – Ёсифъ – 1; Ёсифъ – 4, w tym raz jako drugie z dwojga imion Ёшуа Ёсифъ (zob. wyżej); Józef – 1.
- Lewi (לֵוִי) – Леви – 1, z podanym imieniem świeckim Леонъ.
- Michael (מִיכָאֵל) – Михаилъ – 4
- Menachem (מְנַחֵם) – 1, jako drugie z dwojga imion Gabri’el Menaḥem, dopisanych w nawiasie pismem hebrajskim po imieniu świeckim Gabryel.
- Mojżesz (מֹשֶׁה) – Моше – 3, w tym raz jako drugie z dwojga imion: Абраамъ Моше; Мойсей – 6, w tym dwukrotnie jako drugie z dwojga imion: Авраамъ Мойсей, Исаак Мойсей.
- Mordechaj (מַרְדֳּכַי) – Мурдехай – 1 (w parze z imieniem świeckim Марк).
- Nisan (נִסָּן) – Нисан – 3.
- Noe (נֹחַ) – Ной – 1, jako pierwsze z dwojga imion: Ной Самуилъ.
- Rafał (רַפָּאֵל) – Рафаилъ – 1, jako drugie z dwojga imion: Ананій Рафаилъ.

Samuel (שמואל) – Самуилъ – 3, w tym dwukrotnie jako drugie z dwojga imion: Ной Самуилъ, Яков Самуилъ.

Simcha (שמחה) – w oryginalnym brzmieniu (Симха) pojawia się dwukrotnie, w tym raz jako religijny odpowiednik świeckiego imienia Симонъ i raz z odpowiednikiem Симеонъ (zob. niżej). W rodzinie pochodzącego z Halicza Mojżesza Mortkowicza dwukrotnie nadane zostało podwójne imię Семенъ Исаакъ, odpowiadające imionom religijnym Simḥa Iṣḥāk, co pozwala przyjąć, że w tym wypadku Семенъ (odnotowany poza tym jeszcze dwukrotnie, w tym raz w parze z Sergiuszem – Сергей Семёнъ) to *kinnui* Simhy.

Symeon (שמעון) – Симеонъ – 1; zapis „Симха, он же Симеон” wskazuje, że jest to świecki odpowiednik imienia dobrany na zasadzie podobieństwa brzmieniowego, być może uznany za atrakcyjniejszy niż występujący w innych wypadkach Siemion. Polski odpowiednik Szymon występuje 1 raz, nie da się jednak stwierdzić z całą pewnością, czy rzeczywiście odpowiada on Symeonowi, czy może jednak Simsze.

Szalom (שלום) – Шаломъ – 1.

Zachariasz (זכריה) – Захарій – 4; Захар – 1 (raczej forma skrócona, a nie odrębne imię).

Zerach (זרח) – Зарах – 1.

II. Imiona męskie niehebrajskiego pochodzenia

Adam – 2, w tym raz jako drugie z dwojga imion: Mariusz Adam.

Adolf – Адольфъ – 1

Aleksander – Александръ – 1; Александеръ – 1; Aleksander – 1; hipokorystyk ros. Саша – 1.

Atanazy – 1.

Bogusław – 1.

Eugeniusz – 1.

Ignacy – Игнатій – 1.

Leon – Леонъ – 1, w parze z imieniem religijnym Lewi (zob. wyżej).

Mariusz – 1.

Nazim – 1.

Romuald – Ромоальдъ – 1, Romuald (jako pierwsze z dwóch imion Romuald Abraham) – 1.

Selim – 1.

Sergiusz – Сергей – 1.

III. Imiona żeńskie hebrajskiego pochodzenia

Amalia – w formie hipokorystycznej Малія – 1; Amalia – 1.

Anna (חנה) – Анна – 5, Anna – 2.

Batszeba (בathsheba) – Бат-Шева – 3, Батшева – 2, Вирсавія, pierwotnie w brudnopisie księgi zapisane jako Виршавія – 1

Dewora (דבורה) – Девора – 6.

- Ester (אסתר) – Естеръ – 7, w tym dwukrotnie jako pierwsze z dwojga imion Ester Malka; Естера – 1; Есфиръ – 1.
- Lea (לאה) – Леа 1.
- Malka (מלכה) – Малка – 7, w tym dwukrotnie jako drugie z dwojga imion Ester Malka; hipokorystyk Малчя – 1 (najprawdopodobniej ros. forma zapisu zdrobnienia Malcia).
- Rachela (רחל) – Рахиль – 3; Рахель – 1.
- Rebeka (רבקה) – Ривка – 1; Ревекка – 2.
- Sara (שרה) – Сара – 4; Сарра – 3.
- Salomea (שלומית) – Шеломитъ – 7, w tym raz dopisana mniejszymi literami po świeckim odpowiedniku Соня.
- Zuzanna (זושנה) – 2, w tym raz zapisane jako Сушанна, pierwotnie w brudnopisie księgi jako Сусонна, a w księdze zgonów jako Шусонна, oraz jako Сусанна.

IV. Imiona żeńskie niehebrajskiego pochodzenia

- Alina – 1.
- Elżbieta – Элисавета – 1.
- Emilia – Имилия – 1.
- Halina – 1.
- Julia – Юлия – 1.
- Maria – Мария – 2.
- Raisa – Раиса (w brudnopisie księgi zapisane jako Раися) – 1.
- Rozalia – Розалия – 1.
- Róża – Роза – 1.
- Stefanina – Стефанина – 1, w parze z zapisanym drobniejszymi literami imieniem religijnym Ester.
- Stella – 1.
- Tamara – Тамара – 1 (nie odnotowano w księdze urodzin, figuruje jedynie w księdze zgonów jako imię zmarłego w wieku 8 miesięcy niemowlęcia)
- Tamira – 1.
- Waleria – 1.
- Zofia – Софія – 1; w formie deminutywnej Соня – 1, jako świecki odpowiednik imienia religijnego Szelomit.

Aneks nr 2

Statystyki urodzeń w gminie karaimskiej w Łucku

Rok	Liczba urodzeń				Rok	Liczba urodzeń			
	żywych			mart- wych		żywych			mart- wych
	ogółem	M	Ż			ogółem	M	Ż	
1869	7	3	4	—	1901	3	2	1	—
1870	brak danych				1902	1	—	1	—
1871	6	4	2	—	1903	2	2	—	—
1872	4	—	4	—	1904	2	—	2	—
1873	7	4	3	1	1905	—	—	—	—
1874	2	1	1	—	1906	3	3	—	—
1875	3	2	1	—	1907	—	—	—	—
1876	3	1	2	—	1908	1	1	—	—
1877	2	2	—	—	1909	—	—	—	—
1878	6	—	6	—	1910	—	—	—	1
1879	2	—	2	—	1911	—	—	—	—
1880	9	3	6	—	1912	—	—	—	—
1881	3	1	2	—	1913	1	1	—	—
1882	6	3	3	—	1914	1	1	—	—
1883	2	1	1	—	1915	brak danych			
1884	4	2	2	—	1916	brak danych			
1885	2	—	2	—	1917	brak danych			
1886	6	4	2	1	1918	brak danych			
1887	5	4	1	1	1919	brak danych			
1888	5	5	—	—	1920	brak danych			
1889	4	4	—	—	1921	brak danych			
1890	5	1	4	—	1922	—	—	—	—
1891	5	1	4	1	1923	1	—	1	—
1892	3	—	3	1*	1924	2	2	—	—
1893	2	2	—	—	1925	—	—	—	—
1894	5	5	—	—	1926	3	2	1	—
1895	5	5	—	—	1927	—	—	—	—
1896	5	1	4	—	1928	2	2	—	—
1897	5	3	2	—	1929	1	1	—	—
1898	1	1	—	—	1930	1	—	1	—
1899	3	1	2	—	1931	4	2	2	—
1900	1	—	1	—	1932	—	—	—	—

* Martwo urodzone trojaczki

c.d.

Rok	Liczba urodzeń				Rok	Liczba urodzeń			
	żywych			mart- wych		żywych			mart- wych
	ogółem	M	Ż			ogółem	M	Ż	
1933	1	1	—	—	1942	—	—	—	—
1934	1	1	—	—	1943	—	—	—	—
1935	—	—	—	1	1944	—	—	—	—
1936	1	1	—	—	1945	—	—	—	—
1937	1	1	—	—	1946	—	—	—	—
1938	—	—	—	—	1947	—	—	—	—
1939	1	1	—	—	1948	—	—	—	—
1940	1	1	—	—	1949	—	—	—	—
1941	1	1	—	—	1950	1	—	1	—
					Ogółem	164	90	74	7